

13. DOKUMENTUM

G. B. Shaw.¹⁰⁴

MI AZ IGAZSÁG AZ OLASZ—ABESSZIN KONFLIKTUSBAN?

Forrás: Pesti Napló, 1935. okt. 20

— részletek —

*

A Duce mindenesetre felkavarta a világot. Etekintetben talán még a Führert is fölülmulta. A német ügy¹⁰⁵ meglehetősen egyszerű volt. A versaillesi szerződés arra szolgált, hogy Németországot az állandó alárendeltség helyzetében tartsa. Hitler felismerte, hogy a győztes szövetségesek nem fognak ezért a szerződésért harcolni. Igen érthetően félték. Így azután Hitler a leigázó szerződésparagrafusokat olyan gesztussal távolította el, mely Gabriel Rosetti¹⁰⁶ soraira emlékeztet: »Ha valaki hüvelykujját az orrába dugja, akkor meg lehet róla a véleményünk«, — ebben az esetben a Népszövetségről. Nem maradt más hátra, minthogy ketten egymásnak mentek, aztán az egyik odébb állott. Ebben megegyeztek. Elég volt. Helyesnek találtuk, hogy egyik kezünkkel gyáva, dilettáns, és képtelen szerződést írjunk alá, a másikkal pedig egy ugyanilyen képtelen egyezményt, melyet a szövetségesek egy pillanatra sem fontoltak meg és amelyet komoly helyzetben egyáltalában nem is akartak betartani.¹⁰⁷ (...)

Ez az olasz ügy azonban sokkal komplikáltabb. Amikor Mussolini, mint valami romantikus jelenség, szembenéz az egész világgal és a pokolba küldi, akkor két összeegyeztethetetlen pártra szakítja a világot. Az egyik párt a pacifisták csoportja, amely mindig a legvadabb szekták közé tartozott. Ezek vérről és vasról panaszkodnak. A másik a militaristák párta. Ezek, a

¹⁰⁴ George Bernard Shaw (1856—1950) ír származású angol író, a Larousse lexikon szerint „műveit szenvedélyes igazságkeresés jellemzi”. 1925-ben irodalmi Nobel-díjat kapott. Véleménynyilvánítása elsősorban nem azért érdekes, mert magyar lapban (is) napvilágot látott, hanem mert jól jellemzi azt aényt, hogy Mussolini fasizmusával a szellemi élet számos kiválósága rokonszenvezett a két világháború között. Magyar részről e tekintetben Határ Győző és Szabó Lőrinc nevét kell megemlítenünk.

¹⁰⁵ A rajnai demilitarizált övezet német megszállásáról van szó 1936. márciusában.

¹⁰⁶ Dante Gabriel Rossetti (1828—1882) angol költő és festőművész.

¹⁰⁷ A „dilettáns” szerződés minden bizonnyal az 1935. nyarán megkötött angol-német flottaegyezmény, amely sokak szemében (elsősorban francia szemekben) a versailles-i békerendszer és a Népszövetség elárulása volt. Bővebben ld. II. Haraszti Éva: *Szerződészegők. Az angol-német flottaegyezmény, 1935. június.* Bp., 1972.

félelem nyomásának hatása alatt kijelentük, hogy mindenáron helyt kell állnunk. Ennek a konfliktusnak morális attitűdjei a komédiák egész sorát adják. A legelőkelőbb attitűd az, hogy itt tulajdonképpen nem is Hailé Szelasszié áll szemben Benito Mussolinival, hanem a nemzetek fölötti jog, melyet a Népszövetség képvisel, áll szemben a zsákmányra vágyó nacionalizmussal, a fasizmussal (...). Exaltált erkölcsi állásfoglalások iránti előszeretetünk az ilyesmire szenvedélyesen reagál. De veszély rejlik ebben. Mert egy ilyen ügyet Olaszországgal szemben csak logikusan lehet felfogni. A helyzet teljes logikája pedig nemcsak azt jelenti, hogy fiatal embereinkkel bombákat dobunk Rómára és Firenzére, Velencére és Veronára, Ravennára és Páduára, ahol egykor oly élvezetesen töltöttük szabadságunkat.¹⁰⁸ Azt is jelenti ez, hogy Újzélandot, Kanadát, Ausztráliát, Indiát, Gibraltárt és a délafrikai dominiumokat átesszük a Népszövetséghez, szóval a brit birodalomnak mindazokat a területeit, melyeket pontosan úgy foglaltunk el, mint ahogy most Olaszország akarja Abesszíniát. »Követem példájukat, uraim« — mondta a Duce, amikor az ügy elkezdődött. (...) Egy gonosztevőt egy rendőrrel egy asztal mellé ültetni és azt állítani, hogy ők ketten most már fontos politikai testületté váltak, groteszk dolog.¹⁰⁹ (...) A brit birodalom túlnyomó többségében a színesek birodalma. Ezek pedig nem olyan színűek, mint mi: nem világos pirosak. Ha, mint civilizált európaiak az olaszokat segítjük győzelemhez, megkockáztattuk azt a veszélyt, hogy fenyegető ellenhangulatot váltunk ki. Afrikában és Indiában sem teszünk magunknak jó szolgálatot, ámbar a hinduk még jobban lenéznek az afrikaiakat, mint az olaszok. Ha viszont a négust segítjük győzelemhez, akkor a világos piros, vagy fehér faj preszízst, mely máris sokat szenvedett a japánoknak az oroszok fölött aratott győzelme miatt, és a Népszövetségnek a mandzsú kérdésben való kudarca után, még súlyosabb csapás fogja érni, mint ami valami távoli ország részérő érhető. (...) Senki sem tehet rosszabb szolgálatot Oroszországnak, mint az, aki ma Olaszországot Németország karjaiba kergeti és a szovjetkormányt háborúba sodorja, holott Oroszországnak legfőbb létérdeke, hogy teljesen a belső ügyeire koncentrálja magát és ezért nagyon jól jön neki, hogy Olaszország olyan

¹⁰⁸ Az olasz–etióp konfliktus számos dimenziója közül az angolok számára az volt a legfenyegetőbb, hogy 1935. nyaratól közel egy éven át egy angol–olasz mediterrán háború fenyegetett. Ennek a háborúnak a felvállalását többen szorgalmazták (pl. Churchill), mivel azonban az angol vezérkart félretájékoztatták az olasz flotta titóképességét illetően, Anglia nem vállalta a háborút. A téma feldolgozását ld. Marden, Arthur: *The Royal Navy and the Ethiopian Crisis of 1935-36*. In: *American Historical Review*, 1970. pp. 1327–1356.

¹⁰⁹ Arra céloz, hogy amikor Etiópia képviselője Genfben felszólalt, az olasz képviselő kivonult a teremből.

ügyel van elfoglalva, mely a kommunizmus szempontjából közömbös.¹¹⁰ A négust persze súlyosan érinti az ügy. De még mindig jobb, ha megmondjuk az igazat. Kérdés, hajlandó lesz-e népével is elhiteni ezt az igazságot. Ez a nép egyszer már megverte az olasz hadsereget.¹¹¹ Miért ne ismétlődhetnék ez meg még egyszer? Lehet, hogy a legközelebbi nagy civilizáció egy néger civilizáció lesz. Semmi tudományos alapja nincs annak a felfogásnak, hogy a világos piros, vagy olajbarna ember zseniálisabb, mint a barna, sárga vagy fekete. (...) Nem ugyanolyan dicsőséges-e a negritek és arabok történelme, mint Olaszországé és az angoloké, feltéve, hogy ezt a történelmet ugyanúgy írják: tudniillik ditirambusokban dicsóítik ma a győzelmeket és egy szót sem írnak a verésekről. (...) A nagy kapitalista államokban megszervezett ember feltétlenül le fogja verni azt az embert, aki törzsi szervezetben él. (...) Mindenesetre feltételezem, hogy a négusnak harcolnia kell. Ha ezt nem tenné, akkor a törzsek talán gyávaságért megölnék. Végső fokon azonban mégis a polgár fog győzni. Mi több: az európai hatalmaknak a polgár mögé kell állniok, még akkor is, ha úgy kell tenniök, mintha a Ducera gyakorolnának nyomást. Akarva, nem akarva, hüeknek kell maradniok a civilizációhoz, akármilyen is az. Meg kell engednünk Olaszországnak, hogy az ellenséggel megmérkőzzön, mert ha ezeket a harcos hegyi törzseket nem küszöböljük ki, akkor megölnék bennünket. (...) Közben azonban a brit hipokrizisnek nevezett jó kínai erkölcs, mely jóhíszeműségében mindig megható, azt követeli, hogy tartsunk ki a népszövetségi alapokmány mellett. Angliának meg kell tartania adott szavát, bár ezen szívből nevetnének a világ minden részében szétszórtan élő írek. Mi nem járhatunk el egyedül, tehát a Népszövetséget kell rávenni, hogy ugyanígy járjon el. (...) Fellendül a konjunktúra és én dupla kamatot fogok kapni megtakarított kis pénzem után. »Juda Oroszlánja«¹¹² pedig védelmünk alatt, majd komoly előadást tart a Ducenak Genfről, feltéve, ha a Duce továbbra is ragaszkodik ahhoz, hogy ne az elveinket kövesse, hanem inkább a példánkat. (...)

¹¹⁰ Shaw itt téved: a kommunisták természetesen hallatták a hangjukat, bár nem annyira Etiópiaért, mint inkább a fasiszmus ellen (lényeges különbség!). A Kommunista Internacionálé fokozta illegális tevékenységét Olaszországban.

¹¹¹ Valójában kétszer is: 1887-ben Dogalinál a IV. Yohannes, 1896-ban pedig Aduánál a II. Menelik által vezetett etióp csapatok győzték le az olaszokat.

¹¹² Az etióp uralkodó ősi címeinek egyike.